

(do) o del cast. — 4 «E veren l'engan e la dolor / de la muyller l'emperador», v. 235. Usat en un sentit extraordinari, almenys aparentment 'engany', com si fos un calc o una transfusió semàntica del ll. DOLUS a DOLOR. Car seria forçat interpretar 'la pena que els causa a ells l'amenaça de les males intencions de l'emperadriu', interpretació massa retorçada. De fet aquesta contaminació semàntica s'havia produït, i ja tan antigament que n'hi ha algun testimoni en llatí vulgar: *dolor* per *dolus* 'engany' en la traducció d'un dels psalms de la Bíblia (Ernout-M., s. v. *dolus*). Cf. el bc. *dolor* supra? — 5 El *D'Amen*. dóna *dolor somort*, *quin dolor*, *dolor artritic*, *dolor còlic*, però encara femení en alguna frase feta: *tenir ses dolors* 'anar de part', *tenir ses dolors espesses*, frase jocosa «tener frecuente deseo de volver a hacer lo que se ha hecho».

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *dolent*, *dolenta*, *dolentia*, *dolenteria*, *dolentejar*, *dolentís*, *dolença*, *dolança*, *dol*, *endolat*, *dolor*, *dolorada*, *dolorar*, *dolorat*, *dolorejar*, *dolorejant*, *doloret de ventre*, *doloria*, *dolorir*, *dolorit*, *dolorós*, *dolorós*, *adolorir-se*, *adolorit*, *endolorir-se*, *adolir-se*, *condoldre's*, *condolència*, *condolença*, *condol*, *condolit*, *encondolir*, *indolència*, *indolent*, *dol* 'voluntat d'enganyar', *dolós*, *dolosament*.

DOLICO-, forma prefixada del gr. *δολιχός* 'llarg': *dolicocèfal*, *dolicosaure*: compostos amb *κεφαλή* 'cap', *σαῦρος* 'llangardaix'.

DOLL, pròpiament 'espècie de gerra gran de terrissa amb anses', del ll. *DOLIUM* id.; en el sentit de 'raig líquid abundós' sembla ser degut a una comparació amb la molta aigua transportada pel doll, i probablement nasqué en frases com *sortir l'aigua a dolls*, *rajar un gran doll de líquid*. □ 1.ª doc.: com a nom d'un recipient S. XIV (i, en una comparació, ja S. XII); *doll* per a un líquid que raja, mj. S. XV (i ja sembla designar un corrent en el XIV).

Aguiló va trobar mencions d'un *doy de terra* en dos inventaris vigatans de 1443 i 1445 (el primer capaç per a «una bóta de vi»), *AlcM* n'hi afegeix un altre també vigatà, de 1361, redactat en baix llatí, d'un «*doyll singularum botarum*». Però ja s'usava en una comparació, en el S. XII, com a sobrenom d'un personatge a qui anomenaven *Cap-de-doll*, escrit mig en llatí *Caput de doy*, per motejar un home notable per tenir un cap molt gros i arrodonit, nom repetit en una altra escriptura de poc temps més tard, de l'any 1185, en el mateix *Cartulari* de Sant Cugat, si bé aquesta vegada en forma més llatina: «Berengarius *Capud de dolio*» (vol. III, p. 300). Avui aquesta comparació ha quedat, a poc alterada, com a nom d'un gran cetaci del Mediterrani, semblant a la balena, anomenat *cap-dólla* pels pescadors del Maresme (Sant Pol de Mar, 1927 ---), de la contracció *capdoll*, si bé interpretada per etimologia popular (ara que allà el mot *doll* 'tenalla' ha quedat antiquat), com si continguéss *olla* (que

a Sant Pol es pronuncia *ólə* amb *o* tancada); però a Itàlia es mantingué una forma més pura, car l'Ariosto, anomenant el mateix cetaci, en deia *capidoglio*, en l'*Orlando Furioso*.

El *DOLIUM* llatí s'havia usat molt a la nostra terra; a Sant Pol, cap a 1928, desenterràrem un gran *dolium* al peu del càstrum romà de Morer, i el meu pare el guardava a casa. Avui s'ha anat reduint l'ús català del mot, en el seu sentit propi, perquè s'ha reduït l'ús de l'objecte. El *DAG.* constata que encara està en ús a Cadaqués i a l'Escala, i n'hi deu haver a d'altres punts de l'Empordà, com sigui que *AlcM* en reproduceix un de Lledó, i fins parla, més vagament del Gironès i la Selva. De tota manera avui es considera, abans que tot, cosa de Cadaqués; Frederic Rahola diu que és una «ánfora degenerada que fabrican en Figueras para Cadaqués» (*Mem. Ac. B. Letras, Bna.* VIII, 460); Josep Pla descriu a Cadaqués, en primer lloc, «la font, on hi ha sempre una colla de noies amb el doll al cap» (*Guia de la Costa Brava*; a l'ed. cast., p. 426).

En l'ús modern i comú, el mot *doll* ha quedat reduït a l'altre significat, l'ús translàtic. Amb aquest valor és un mot generalment conegut en català central, i estès a tot l'àmbit del dialecte oriental almenys, pertanyent a l'ús comú de la capital, etc. *Un doll d'aigua* = un raig gros i poderós que raja d'una font, d'un rec, *un doll de qualsevol líquid*; *era un aiguat, la pluja queia a dolls*; *dolls de suor l'amaraven*. Sembla que cap al Sud s'estén una mica més: deu ser conegut a Tortosa (com variant d'una forma alterada o confosa *GOLL*: «per cixos barrancs tan fondos, la sang hi va córrer a golls, de les tropes sitiadores», Vergés Paulí, *Espurnes*, 175); i arriba fins a la Plana de Castelló, car GaGirona (*VocMaestr.*, s. v.) ens diu que «*doll*, i més en plural, *dolls*» s'usa a la Plana per a «rolls d'aigua, xorros» i que ell ho ha anotat a Almassora. Precisant el matís notem que *doll* té pertot caràcter ponderatiu: *doll* és molt més que *raig*, *sortir un doll* no és en cast. 'manar' sinó 'chorrear', el *doll* no és en fr. 'un filet d'eau' sinó 'un flot', cast. 'raudal, borbotón' més que 'chorro', al. 'guss' i no pas 'strom'. A Bna. i Sud del cat. or. es pronuncia *dól*, però a la part Nord del dialecte diuen *dóji*: i amb aquesta pronúncia i aqueix matís ponderava un vell a Sant Aniol de Finestres: «sortia un *dóji* d'aiga de la Font-Bona» (1970); no ens falta mai perquè «de la Font de la Dou surt un *dóji* d'aiga!», Ogassa (1935).

El tomb de frase i el to dels escriptors antics i tradicionals que han usat el mot en aquest altre significat, ja ens guia cap a la identificació. Són expressions francament ponderatives: el mateix fet de tractar-se sovint de sang vessada mostra ja la ponderació, en la perceptible exageració que això suposa: després del combat naval «destaparen les ombrunals de la nau, e exia tan gran *doll* de sanc que paria que la nau ne fos plena», JoMartorell (Ag. II, 312), «tot aturant-se amb la mà lo *doll* de sanc que li raja», Picó i Campamar, «la clava --- / a un cometa semblanta, que pel cel s'arrossega, / secadas, pestas, llàgrimas i sancha a *dolls* vessant» en la primera versió de l'*Atlàntida*,